

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 1.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.1.12>

УДК 657.1

О. А. Пушкар,

к. ю. н., адвокат

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2660-0568>

РІВНІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

O. Pushkar,

PhD in Law, Lawyer

LEVELS OF INFORMATION SPACE IN THE CONTEXT OF STATE INFORMATION POLICY

До єдиного інформаційного простору включено сукупність баз та банків даних, технологій їх створення, наповнення та використання, інформаційно-телекомунікаційних систем та мереж. Єдність у такій досить розрізненій системі має забезпечувати загальні для всіх принципи та правила функціонування. Тоді можлива інформаційна взаємодія організацій та громадян для повного, адекватного та своєчасного задоволення їхніх інформаційних потреб.

Доведено, що досить широке тлумачення інформаційного простору, яке можна застосувати і до єдиного інформаційного простору, і до геополітичних кордонів, і до внутрішніх локальних кордонів, навіть до окремих одиниць виробництва інформації – це простір, у якому створюється, споживається та переміщується інформація.

Наступний рівень – макрорівень інформаційного простору. Тут розглядається сукупність інформаційних потоків усередині країни та технологічних засобів роботи з інформацією. У країні також можна відзначити важливість національної телекомунікаційної мережі країни у формуванні макрорівня. Вона повинна об'єднувати різні локальні мережі, системи та комплекси засобів зв'язку, забезпечуючи тим самим доступ населення до необхідних інформаційних ресурсів, розподілених по всій країні, та забезпечувати оперативний обмін інформацією.

Встановлено, що інформаційний простір лише на рівні окремої держави – поняття як міждисциплінарне (філософія, соціологія, кібернетика тощо), а й у певних офіційних державних документах. Акцент робиться на технологічному боці того, що формує інформаційний простір. Даному поняттю надається матеріальне, суб'єктно-об'єктне опис – це інформація, яка у вигляді баз даних, що можуть користуватися громадяни. Ця характеристика відноситься до засобів масової інформації, оскільки вони, будучи чітко організованою структурою, у якості основної діяльності займаються збором інформації, її обробкою та масовим поширенням.

Наступним рівнем інформаційного простору визначено інформаційний простір регіону. «Поняття «регіональний простір» та «інформаційний простір» останнім часом дуже широко використовуються представниками різних сфер діяльності. Суть визначення «регіональний інформаційний простір» стає зрозумілою зі складових його понять. Незважаючи на те, що самі засоби масової інформації повинні регулюватися ринком, ми розглядаємо регіональний інформаційний простір з погляду регіону як геополітичного утворення, на який суттєво впливає політика органів влади та місцевого самоврядування, а ЗМІ є одним із засобів поширення цілей та завдань даної політики.

The unified information space includes a set of databases and data banks, technologies for their creation, filling and use, information and telecommunication systems and networks. Unity in such a rather fragmented system should provide common principles and rules of functioning for all. Then information interaction of organizations and citizens is possible for the full, adequate and timely satisfaction of their information needs.

It has been proven that a fairly broad interpretation of the information space, which can be applied to the unified information space, and to geopolitical borders, and to internal local borders, even to individual units of information production, is the space in which information is created, consumed and moved. The next level is the macro level of the information space. Here the set of information flows within the country and technological means of working with information are considered. In the country, the importance of the country's national telecommunication network in the formation of the macro level can also be noted. It should unite various local networks, systems and complexes of communication facilities, thereby ensuring access of the population to the necessary information resources distributed throughout the country, and ensure operational exchange of information.

It has been established that the information space is not only at the level of a separate state - a concept as interdisciplinary (philosophy, sociology, cybernetics, etc.), but also in certain official state documents. The emphasis is on the technological side of what forms the information space. This concept is given a material, subject-object description - this is information that is in the form of databases that citizens can use. This characteristic applies to the media, since they, being a clearly organized structure, are engaged in the collection of information, its processing and mass distribution as their main activity.

The next level of information space is the information space of the region. "The concepts of "regional space" and "information space" have recently been very widely used by representatives of various fields of activity. The essence of the definition of "regional information space" becomes clear from its constituent concepts. Despite the fact that the mass media themselves should be regulated by the market, we consider the regional information space from the perspective of the region as a geopolitical entity, which is significantly influenced by the policies of government and local self-government, and the media are one of the means of disseminating the goals and objectives of this policy.

Ключові слова: державна інформаційна політика, інформаційний простір, інформаційно-телекомунікаційна система.

Keywords: state information policy, information space, information and telecommunications system.

Постановка проблеми.

У соціальних системах існує складна структура просторово-часових відносин. Про соціальний простір можна говорити, як про певне ставлення людини до світу, історично обумовленого особливостями людської діяльності та практики у вигляді створеної людиною інфраструктури, освоєних надр та територій – всього того, що в сукупності стало життєвим простором людини.

Бурхливий розвиток інформаційних технологій, а також широке використання Інтернету поряд з фінансовою, торгівельною та транспортною діяльністю не лише основним об'єктом глобалізації, а й є певним каталізатором поширення глобалізації. У разі глобалізації та розвитку інформаційного суспільства збільшується роль інформаційного простору.

Аналіз літературних джерел.

Проблеми державної інформаційної політики висвітлено у наукових працях І. Аристова, Г. Виноградова, В. Кравченко, Є. Макаренко, О. Олійник, О. Стариш та ін. Автори, розкриваючи зміст інформаційного простору у контексті державної інформаційної політики, розглядають його як напрям діяльності держави у контексті зберігання інформації. Але зведення інформаційного простору до збору і безпеки інформації звужує об'єкт аналізу.

Формулювання мети.

Розкрити зміст інформаційного простору у контексті державної інформаційної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

На початку XIX століття ідея розвитку світового простору набула більш інтенсивного розвитку у зв'язку з розвитком ринкової цивілізації обміну. Ще одним фактором глобалізації інформації став розвиток мережі інтернет, що збільшило кількість виробленої, споживаної інформації, що зберігається, і прискорило інформаційні процеси. Дослідники визнають існування окремих складових єдиного інформаційного простору, «органічне поєднання окремих структур інформаційного простору в одному стрункому цілому» [1], яке розуміється як архітектоніка.

Архітектоніку найчастіше розуміють як цілісну побудову художнього твору, але якщо дослідники визнають необхідність «побудови» інформаційного простору, то може існувати і його розподіл на складові чи рівні.

Існує розподіл інформації на рівні, залежно від значущості інформації, аналогічний розподіл можна провести для інформаційного простору, де кожному типу інформації відповідатиме свій рівень. Ми розглянемо найзагальніші рівні.

Глобальний інформаційний простір – рівень, у якому циркулює планетарна глобальна інформація. Глобальний простір має на увазі «сукупність інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури, що дозволяє на основі єдиних принципів та за загальними правилами забезпечувати безпечну інформаційну взаємодію держав, організацій та громадян за їх рівнодоступності до відкритих інформаційних ресурсів, а також максимально повне задоволення їх інформаційних потреб при збереженні міжнародних інтересів» [2]. Звідси випливає, що інформаційний простір включає не лише власне інформацію, а й технічні засоби, які роблять комунікацію можливою у глобальному світовому просторі.

У 2000 р. лідерами країн Великої вісімки прийнято Окінавську Хартію глобального інформаційного суспільства, в якій заявлено: «Всі люди повсюдно, без винятку, повинні мати можливість користуватися перевагами глобального інформаційного суспільства. Стійкість глобального інформаційного суспільства ґрунтується на стимулюючих розвиток людини демократичних цінностях, таких як вільний обмін інформацією та знаннями, взаємна толерантність та повага до особливостей інших людей...» [3]. Цією заявою вони підтверджують свою відданість принципу участі у процесі глобалізації інформаційного простору.

У єдиний інформаційний простір включено сукупність баз та банків даних, технологій їх створення, наповнення та використання, інформаційно-телекомунікаційних систем та мереж. Єдність у такій досить розрізненій системі має забезпечувати загальні для всіх принципи та правила функціонування. Тоді можлива інформаційна взаємодія організацій та громадян для повного, адекватного та своєчасного задоволення їхніх інформаційних потреб.

Досить широке тлумачення інформаційного простору, яке можна застосувати і

до єдиного інформаційного простору, і до геополітичних кордонів, і до внутрішніх локальних кордонів, навіть до окремих одиниць виробництва інформації – це простір, у якому створюється, споживається та переміщується інформація. Інше визначення пов'язує інформаційний простір з технологіями – це «сукупність інформаційних ресурсів та інфраструктур, які становлять державні та міждержавні комп'ютерні мережі, телекомунікаційні системи та мережі загального користування, інші транскордонні канали передачі інформації» [4].

Наступний рівень – макрорівень інформаційного простору. Тут розглядається сукупність інформаційних потоків усередині країни та технологічних засобів роботи з інформацією. У країні також можна відзначити важливість національної телекомунікаційної мережі країни у формуванні макрорівня. Вона повинна об'єднувати різні локальні мережі, системи та комплекси засобів зв'язку, забезпечуючи тим самим доступ населення до необхідних інформаційних ресурсів, розподілених по всій країні, та забезпечувати оперативний обмін інформацією. Інформаційний простір лише на рівні окремої держави – поняття як міждисциплінарне (філософія, соціологія, кібернетика тощо), а й у певних офіційних державних документах. Акцент робиться на технологічному боці того, що формує інформаційний простір. Даному поняттю надається матеріальне, суб'єктно-об'єктне опис – це інформація, яка у вигляді баз даних, що можуть користуватися громадяни. Ця характеристика відноситься до засобів масової інформації, оскільки вони, будучи чітко організованою структурою, у якості основної діяльності займаються збором інформації, її обробкою та масовим поширенням.

Наступним рівнем інформаційного простору є те, що можна назвати інформаційним простором регіону. «Поняття «регіональний простір» та «інформаційний простір» (ІП) останнім часом дуже широко використовуються представниками різних сфер діяльності. Суть визначення «регіональний інформаційний простір» стає зрозумілою зі складових його понять. Незважаючи на те, що самі засоби масової інформації повинні регулюватися ринком, ми розглядаємо регіональний інформаційний простір з погляду регіону як геополітичного утворення, на який суттєво впливає політика органів влади та місцевого самоврядування, а ЗМІ є

одним із засобів поширення цілей та завдань даної політики.

Під єдністю інформаційного простору, мається на увазі «наявність у будь-якій точці країни інформаційного поля такої щільності, яка дає можливість кожному (саме кожному) отримати всю необхідну та достатню інформацію для адекватної, що відповідає всім його інформаційним потребам орієнтації в реаліях життя – регіону, країни, світу (можна й у зворотному порядку: світу, країни, регіону), для вироблення думок, поглядів, позицій, які б забезпечували достатні підстави прийняття вірних рішень» [3]. Дане визначення цілком може бути визначенням регіонального інформаційного простору.

Таким чином, під регіональним інформаційним простором ми в нашому дослідженні розумітимемо простір, обмежений єдністю економічних та соціально-політичних інтересів у межах території суб'єкта країни, в якому створюється, переміщується та споживається інформація. Це цілеспрямовано споживана інформація, тому регіонального інформаційного простору істотним буде як географічний і політичний ознака, а й ознака спільності інтересів аудиторії, і навіть спільності каналів – джерел інформації, тобто регіональних засобів.

Інформаційний простір нерозривно пов'язані з інформаційними потребами та інтересами представників соціуму. Інформаційні потреби людей задовольняють різноманітні засоби масової інформації, вони формують ці інформаційні потреби, управляють частиною масово-інформаційних потоків. Таким чином ЗМІ є засобом наповнення інформаційного простору. На регіональному рівні мережні засоби масової інформації міцно увійшли до регіонального інформаційного простору.

Про інформаційний простір пишуть наступне: «при осмисленні діяльності та ефектів сучасні медіа дослідники часто спираються на поняття як соціальної, так і просторової природи: для того, щоб вбудувати медіа в реальне життя конкретних людей необхідно розуміти місце їх виходу, область та можливості розповсюдження, географічний і навіть геополітичний аспект інформаційної повістки, аудиторні фактори – густота населення, мультикультурність, багатоетнічність, різномовність» [2].

«Побудова інформаційного простору та інформаційного суспільства неможлива

без створення в регіонах інформаційної інфраструктури, ключовим елементом якої є інформаційні ресурси та установи, що забезпечують їх зберігання, трансляцію та надання користувачам» [1]. До таких установ можна віднести як архіви та бібліотеки, так і структури, що відповідають за збирання та розповсюдження масової інформації, у тому числі в мережі інтернет: традиційні та мережеві засоби масової інформації.

Також дослідники відзначають «поширення «віртуальності» поняття «регіональний інформаційний простір», та й регіонального простору взагалі» [4], що означає символічність меж інформаційного простору, інформаційних процесів та обміну інформацією. Стирання інформаційних кордонів сприяє розвитку мережі Інтернет та мережевих засобів масової інформації. Регіональний інформаційний простір, який представлений різними на кшталт (друковані, електронні), формою власності засобами масової інформації, також активно використовує для поширення масової інформації мережу інтернет.

«Основою вивчення інформаційного простору можуть бути будь-які географічні одиниці, світоглядні постулати, традиційні переконання та сфери людської діяльності» [1]. Отже, інформаційний простір можна визначити, ґрунтуючись не лише на політичних межах регіону, а й на тих спільних інформаційних інтересах, які неминуче існують у мешканців кожного регіону. Для органів місцевого самоврядування важливо хоча б частково впливати на інформаційні потоки, що циркулюють в інформаційному просторі та керувати ними у своїх цілях.

Не можна залишити без уваги таке поняття, як глокалізація масової інформації. Глобалізація - складний, дуалістичний процес, який у всіх сферах відбувається зі своїми особливостями. Так, ряд галузей, у тому числі й масова інформація зіткнулися з парадоксом: «чим сильніша глобалізація, тим затребуваніше виявляється різноманітна локальна специфіка» [2]. Так виникає таке явище, як глокалізм. Цей термін «характеризує собою стратегію поєднання глобальних та локальних інтересів та орієнтацій» [2]. Близьким за значенням глокалізації є «новий регіоналізм».

У процесі глокалізації зростає роль місцевостей, міст, районів, посилення уваги місцевої самобутності, головними учасниками стають окремі території, міста. Процесу глокалізації відповідає розвиток локальних, місцевих (регіональних, міських

тощо) інтернет-ЗМІ. Глокалізація засобів сприяють самоідентифікації місцевої аудиторії, інтерес до місцевих, найчастіше побутовим проблемам «у такий спосіб особистість свідомо чи інстинктивно захищає і обстоює свою неповторність. І місцеві ЗМІ, як ніякі інші, здатні допомогти цьому» [3].

Глокалізація стала одним із факторів виникнення так званих гіперлокальних ЗМІ – місцеві, локальні засоби масової інформації, для яких характерна невелика територія поширення та сильний зв'язок з аудиторією, яка має бути основним джерелом та споживачем новин. Трактуювання поняття «гіперлокальні медіа» досі залишаються досить розмитими. Зараховують до гіперлокальних медіа переважно публічні групи у соціальних мережах «... зростання популярності соціальних мереж як джерело інформації, сприяє появі в регіонах альтернативних міських медіа – публічних сторінок у соціальних мережах (далі «паблік»). Такі гіперлокальні медіа, як правило, є некомерційними ініціативами місцевих жителів...» [1], і припускають, що вони є важливим каналом комунікації між владою та людьми. «Гіперлокальний ЗМІ саме є частиною того, що відбувається», «самі видання є такою зв'язкою – сайт плюс газета. Вони всі однакові, всі вони розроблені в штаб-квартирі», «стандартна тема – конкурс-фотографія «Краща кішечка»», «серйозніші теми гіперлокальної медіа не цікавять», «це газета, яка робиться разом» [1].

Гіперлокальні засоби масової інформації можуть виникнути в інформаційному просторі регіону з проектів, що вирости з напівпрофесійних блогів, до створення локальних підрозділів великих медіа-холдингів. Об'єднує їх обмежена локальна аудиторія, локальний контент, участь аудиторії у створенні контенту та використання інтернету, як основного майданчика поширення масової інформації.

З одного боку, гіперлокальні медіа розвивають локальний інформаційний простір, з іншого боку, саме їхнє існування є свідченням демасифікації суспільства, соціального роз'єднання (інформаційні інтереси обмежуються подіями місцевого масштабу), соціальною ізоляцією індивідів у масштабах суспільства (мешканців одного регіону).

Висновки

Таким чином, існує єдиний інформаційний простір, в якому можна виділити

окремі рівні: глобальний інформаційний простір; інформаційний простір країни; регіональний інформаційний простір; інформаційний простір конкретної локації (місто, район, громада).

Література

1. Токар О. Державна інформаційна політика: проблеми визначення концепту. Політичний менеджер. 2009. № 5. С. 131–141.
2. Пожуєв В.І. Формування державної інформаційної політики в умовах глобалізації. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2010. Вип. 43. С. 4–12.
3. Нестеряк Ю.В. Нормативно-правові основи державної інформаційної політики України в умовах розвитку інформаційного суспільства. Теорія та практика державного управління. 2012. Вип. 4. С. 111–119.
4. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія. Харків: Вид-во ун-ту внутр. справ, 2000. 368 с.

References

1. Tokar, O., (2009), “State information policy: problems of defining the concept”, *Politychnyj menedzher*, vol. 5, pp. 131–141.
2. Pozhuyev, V.I., (2010), “Formation of state information policy in the context of globalization”, *Humanitarnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, vol. 43, pp. 4–12.
3. Nesteryak, Yu.V., (2012) “Normative and legal foundations of the state information policy of Ukraine in the conditions of the development of the information society”, *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, vol. 4, pp. 111–119.
4. Aristova, I.V. (2000), *Derzhavna informatsijna polityka: orhanizatsijno-pravovi aspekty* [State information policy: organizational and legal aspects], Vyd-vo un-tu vnutr. sprav, Kharkiv, Ukraine.